

ENERGIA BERRIZTAGARRIEN HEDAPENA

Analisi bat lurra esku pribatuetan ez uztearen alde

Halaberharrez, ugariak eta askotarikoak dira Euskal Herrian energia berriztagarrien neurrigabeko zabalpenaren aurka antolatutako mugimendu, plataforma eta elkarteak, gehien-gehienak lurraren defentsan diharduten kolektibo sozial eta politikoetatik sortuak. Urriagoak izanagatik, badira instituzioen barnetik sortutako dinamika kritikoak ere, hizpidera dakarkigun Gorbeialdeko Herri

Unibertsitatea kasu. EHUKo zenbait akademikok bultzatutako dinamikak Eusko Jaurlaritzaren Energia Berriztagarrien Lurralde Plan Sektoriala aztertu eta hobetzeko proposamenak aurkeztu ditu.

Mezua argia da: lurraldea ez litzateke lehia askearen mende utzi behar, eta politika publikoek erdigunean jarri beharko lituzkete gardentasuna, kontrola eta herritarren ikuspegia.

 JONE GARTZIA GERRA

Zalantza izpirik gabe, energia berriztagarrien auzia ertz ugari-koa da. Hamaika korapilo ditu gaiak, nondik begiratzen den, eta ez dira, inondik inora, askatzen errazak. Energia berriztagarrien zentralek ingurunean eragina dutenik inork gutxi ukatu dezake argudio zientifikoei helduta. Ordea, horien beharrezkotasuna eta efizientzia; non, nola, zenbat eta zein neurritan ezarri; zein helbururekin eta noren mesedetan; bidezko trantsizio ekologikora-ko egokiak diren... ez dira erpin leunak.

Nolanahi ere, eztabaidari ezin zaio muzin egin. Hasierako onespina duen EAEko Energia Berriztagarrien Lurralde Plan Sektorialak 27 parke eoliko eta 149 instalazio fotovoltaiko ezartzea aurreikusten du, eta enpresa pribatuen

eskariak ez dute etenik. Horien artean dago eguzki-energiaren esparruko Solaria Eguzki Sorkuntza SLU: Araban 25 eguzki-zentral ezartzeko asmoa du euskal enpresak, gehi Eusko Jaurlaritzarekin partekatuko lituzkeen beste bi. Lehenengo 25 horiek Arabako hama-bi herriri eragingo liekete eta guztira 3.455 hektarea baino gehiago hartuko lituzkete.

Proiektuok bereziki erasango duten gunetariko bat Gorbeialdea da eta, justuki, bertako herritarren artean trantsizio ekosozialaren eta energetikoaren gainean prestakuntza, informazioa eta kontzientziazioa bultzatzeko sortu zuten EHUKo zenbait akademikok Gorbeialdeko Herri Unibertsitatea (GHU). 2024ko maiatzean jarri zuten martxan, eskualdean eskala handiko hainbat

proiektu fotovoltaiko ezarri nahi dituen Solaria enpresaren eskari-olde neurrigabeen aurka agertu baina, era berean, "trantsizio ekologiko justu baterako proposamen eraikitzailea" plazaratzeko asmoz.

Horrela azaldu zuen GHUKo koordinatzaile Unai Pascualek iragan martxoaren 25ean Gasteizen egindako jardunaldietan. Bertan EHUKo Zuzenbide fakultateko katedratiko emeritu Iñaki Lasagabasterrek, Letretako fakultateko irakasle Ana Sáenz de Olazagoitiak, Jungituko Administrazio Batzarreko Naia-ra Morenok eta Pascualek berak hartu zuten parte Gorbeialdeko Herri Unibertsitatea aurkeztu eta Energia Berriztagarrien Lurralde Plan Sektorialaren (EB LPS) inguruan taldeak egindako analisi tekniko eta juridikoa azaltzeko.

Gorbeialdeko Herri Unibertsitateak azterketan salatu du Energia Berriztagarrien Lurralde Plan Sektoriala arautzera baino proiektu eoliko eta fotovoltaikoei oztopoak kentzera bideratuta dagoela.

PLANIFIKAZIORIK GABEKO PLANA

GHUK martxoko jardunaldietan plazara-tutako txostenak argi dio: “Energia Berriztagarrien Lurralde Plan Sektoriala ez da benetako plan bat”. Izan ere, lurralde-antolamenduaren helburua espazioa modu sistematiko, iraunkor eta demokratikoetan antolatzea da, baina bereziki energia fotovoltaikoa eta eolikoa arautzea helburu duen EB LPSean ez dute halakoren zantzurik ikusten. Arautzera eta planifikatzera baino, plana energia eoliko eta fotovoltaiakoko proiektuak “erraztera” eta oztopoak kentzera bideratuta dagoela salatu dute analisian. Are gehiago, Iñaki Lasagabaster katedrati-koak ohartarazi zuen planaren araudia “oso pobrea” dela eta jorratzen dituen alderdietako asko zalantzarriak eta legezkantapokoak dira

EAEEn 1990eko maiatzaren 31n onartu zen Euskal Herriko Lurralde Antolakuntzari buruzko 4/1900 legea, eta haren ondotik etorri dira Lurralde Antolamenduko Gidalerroak (LAG) eta hainbat Lurralde Plan Partzial (LPP) eta Lurralde Plan Sektorial (LPS). Horien guztien berezitasun azpimarragarriena honakoa da: EAEko administrazio guztien gainetik daudela, hots, tokiko

Iñaki Lasagabasterren ustez, planaren araudia “oso pobrea” da eta jorratzen dituen alderdietako asko zalantzarriak eta legezkantapokoak dira

erakundeek eta herritar guztien gainera inposatu daitezke. Horrexegatik da garrantzitsua antolamendurako plan izaera mantentzea. Iñaki Lasagabasterrek argudiatutakoaren arabera, aldiz, EB LPS, gaur-gaurkoz, hainbat puntutan legearen aurkakoa da.

EB LPSk ez du kontuan hartzen trantsizio energetikorako denbora-eskalarik, ez eta beste sektore batzuekin duen elkarreragina ere –nekazaritzarekin, hirigintzarekin eta bioaniztasunarekin kasu–, eta ez du ikuspegi integralik. Eperik eta baldintzarik gabeko aurreikus-

penek, GHUko kideek ohartarazi bezala, espekulaziorako ateak irekitzen dizkionte hainbat interesdunei, eskariak metatzeko eta negozioaziorako tresna gisa baliatzeko aukera ematen baitie.

Aipatzekoa da 2023ko apiriletik 2024ko urriaren hasierako onespenera jaso bitartean, eguzki-zentralak eraikitze hemezortzi eskari eta instalazio eolikoak egiteko 28 jaso zituela Jaurralitzak. 2019ko agindu parlamentarioa gorabehera, EB LPSa tramitazioan dago oraindik, baina instalazio eskaerak ez dute atsedenik hartzen: enpresek atzerapena baliatzen dute planaren aplikazioa saihesteko.

GHUren iritziz, egungo plangintzak lurrraren kudeaketa esku pribatuetan uzten du, lurralde antolamenduaren inguruko Europako arauak diotenaren kontrara. EAEko egungo arauak lurraldearen liberalizazioa bultzatu dute, hirigintzatik hasi –etxebizitzaren sektorearekin– eta energia berriztagarrien sektoreraino –garapen iraunkorraren izenean betiere–. Administrazio publikoak ekimen pribatuaren esku eta, ondorioz, enpresa handien interesen esku utzi ditu bai lur-eremu publikoak eta bai sektorearen antolaketa eta planifikazioa bera ere.

JOSU SANTESEBAN / ARGIA CC BY-SA

Analisiaren egileek diote udalak energia proiektu bereziak onartzera presionatzen dituztela eta batzuetan prebrikazioaren mehatxuarekin onartzen dituztela instalazio eskariak.

EZTABAIDA PUBLIKORAKO TRABAK

GHUren helburua da gizartea eztabaida sakon eta zientifikorako prestatzea eta, horretarako, beharrezkoa da informazioa eskuratu ahal izatea eta berau irisgarria eta ulergarria izatea. EB LPSa, ordea, ez da dokumentu autonomo eta irisgarria: planaren edukiak dokumentu informatiko konplexuetan banatuta daude, apenas kontrolerako abagunerik gabe moldatu daitezkeenak. Horrek zailtasunak jartzen du planaren beraren gardentasuna eta balio juridikoa.

Ez hori bakarrik, eragile sozial eta politikoei aurkeztutako 4.000 alegazioek ez dute inolako erantzunik jaso, eztabaida publiko sendo eta koherenterik sustatu nahi ez den seinale. Bestalde, instalazio eoliko eta fotovoltaikeen eragina jasoko duten udalen parte-hartzea hutsaren hurrengo delako aipatu dute GHUko kideek, kontsultara mugatuta daudelako. Horietariko asko biztanle eta baliabide urriko udalak dira eta apenas dute esku-hartzeko gaitasunik.

IRIZPIDE ILUNAK

Eguzki energia edo eolikoa ustiatzeko zentralak non ezarri zehazteko, Eusko Jaurlaritzaren planak lurzoruen gaitasunen arabera banaketa ezartzen du. Zenbait aldagairen arabera, lur-eremu bakoitzak duen harrera-gaitasuna handia, ertaina, txikia edo oso txikia izan daiteke. Zehazki, bi dira aldagai horiek: lehenengoa, ustiatu beharreko baliabidea egotea lekuan -alegia, haizea edo eguzkia- eta, bigarrena, ingurumen sentzibilitatea. GHUk salatzen du aldagaien barneko irizpideak aldakorak eta nahikoa argiak ez direla eta, horrenbestez, kontrolatzen zailak.

Gaitasun eremuetan aukeratutako kokapen eremu (AKE) deiturikoak

LUIS JAUREGATZIO / FOKU

Azterketaren arabera, energiarena sektore estrategikoa da eta euskal botere publikoek sektorearen gaineko kontrol eraginkorra izan beharko lukete. Argazkian, erakunde publikoetako eta enpresako ordezkariak Haizea Wind dorre eolikoen fabrikaren inaugurazioan, 2018an.

Gorbeialdeko Herri Unibertsitatearen iritziz, egungo plangintzak luraren kudeaketa esku pribatuetan uzten du, lurralde antolamenduaren inguruko Europako arauak diotenaren kontrara

zehazten ditu EB LPSak, hau da, instalazio eoliko zein fotovoltaikoentzako lurzoruen erreserbak, hiru eskalatan

banaturikoak: handia, ertaina eta txikia. AKEetan eskala handiko zein ertaineko instalazioak eraikitzeak irizpideak ezartzen dira, eta eskala txikikoak apenas dute mugarik. Eskala eta gaitasun maila gorabehera, azpimarratzekoa da EB LPSak gaitasun eremutzat jotzen duela bazterte eremutik kanpo dagoen lur-eremu oro, hau da, lurzoru urbanizaezin guztia, babestutako gunek eta bizitegi-areetatik 500 metroko erradioak salbu.

Paisaia-azterketetan baliatzen diren ikus-arro deituriko unitate batzuen arabera, Jaurlaritzak saturazio-indize bat ezartzen du, paisaia gehiegi ez kargatzeko. Indize horiek errealitatearekin bat egiten ez dutela ohartarazi du Ana Sáenz de Olazagoitia irakasleak, zaharkituta daudelako edo aerosorgailuen kasuan balekoak ez direlako, nabarmen gain-

ATXEGA JAUREGIA JATETXEA

EGUNEKO ETA ASTEBURUKO MENU BEREZIAK
EKITALDIAK, OSPAIZUNAK, FAMILIA TOPAKETAK...

USURBIL • 943 37 11 50 • www.atxegajauregia.com

JAIZKI FONTANEDA / FOKU

Proiektu fotovoltaikoen eta eolikozen zein AHTren aurkako elkarretaratzea, Gasteizen, 2024ko uztailean.

ditzen baitituzte ikus-arroen mugak. Gainera, irizpide horiek ere planaren bertsio desberdinetan aldatu egin direla eta gehiago zehaztu beharko lirakeela uste du.

Arabako erdigunea da, zalantzarik gabe, EB LPSak gehien erasandako lurraldea: AKetako 149etatik 135 bertan daude, 3.626 hektarea orotara. Horrek lurraldearen ustiapenean desoreka larriak sortzen ditu, eta eragin handiagoa du biztanleria gutxiko udalerrietan eta babes eta baliabide urriko erakunde txikietan. GHUK salatzen duenaren arabera, udalok plan bereziak onartzera presionatzen dituzte eta kasu batzuetan prebrikazioaren mehatxupean onartzen dituzte instalazio eskariak.

ADMINISTRAZIOAREN ARBITRARIOTASUNA

GHUren arabera, EB LPSean badira beste zenbait irizpide eta kontzeptu egoki zehaztu gabeak. Esaterako, lurralde antolamendurako planek eta legeek lurzoruaren antolamendu-kategoriak zehaz-

Energia Berriztagarrien Lurralde Plan Sektorialak zaku berean sartzen ditu, esaterako, 10 hektareatik gorako eguzki-zentralak eta 50 ibilgailu baino gutxiagoko aparkalekuak

ten dituzte erabilera matrize baten bidez. Horren barnean, A eta B motako zerbitzu instalazio tekniko ez-linealak zehazten dira, lurraldean omen duten eraginaren arabera. A motakoek B motakoek baino eragin handiagoa izan bide dute, baina EB LPSak zaku berean

sartzen ditu, esaterako, 10 hektareatik gorako eguzki-zentralak eta 50 ibilgailu baino gutxiagoko aparkalekuak. GHUren arabera, horrek agerian uzten du "administrazioaren arbitrariotasuna", ez baitu inolako argudiorik ematen instalazioak talde batean zein bestean sartzeko.

Zehazki, planak lehen taldean sartzen ditu 50 plaza baino gehiago hartzen dituzten aparkalekuak; edateko ura arazteko eta tratatzeko instalazioak, urtegiak edo ur-biltegi handiak; energia elektrikoko zentralak; 100 m²-tik gorako azalera duten transformazio-estazioak; gasa biltzeko edo ekoizteko zentralak; eta hondakin solidoak tratatzeko araztegiak eta ingurune fisikoan antzeko inpaktua duten beste instalazio batzuk. Bigarren multzoan, oster, satelite bidezko irratia, telebista eta komunikazioa igortzen eta hartzen duten dorreak, antenak eta estazioak kokatzen ditu; itsasargiak, irrati-faroak eta antzeko inpaktua duten beste komunikazio-instalazioak; 50 ibilgailu baino gutxiagorako

aparkalekuak; eta aerosorgailuak eta energia berriztagarrien beste aplikazio batzuk (hidroelektrikoa, fotovoltaikoa, geotermia eta antzekoak).

Aparkalekuen eraikuntza tamaina hartzen da kontuan A edo B motakoak diren zehazteko, baina energia-ekoizpenarekin lotutako instalazioek ez dute muga bera: instalazio eoliko, hidroelektriko, fotovoltaiko eta geotermiko guzti-guztiek dute B motako izendapena, hartzen duten hedadura gora-behera. Iñaki Lasagabasterrek azaldu-takoaren arabera, Eusko Jaurlaritzak 2019an LAGen aldaketa bat egin zuen instalazio fotovoltaiakoak B motako barruan sartzeko, baina bai Arabako Foru Aldundiak eta bai Eusko Jaurlaritzak aurretik instalaziook A motakoak izan daitezkeela aipatu izan dute zenbait txosten teknikan, hauen eskala eta hartzen duten lur-eremua kontuan hartuta.

LEHIARIK GABEKO “LEHIAKORTASUNA”

GHUren txostenaren arabera, instalazioak ezartzeko lurren esleipena ez da benetako lehiaren bidez egiten: “Eskaria lehenengo betetzen dutenek okupatuko dute lurraldea”. Horrek aukera ematen dio aktore bakar bati –aurretik jada lur-jabeekin akordioak itxi dituenari– proiektua eskusiboki garatzeko.

Bestalde, gardentasun eta instituzio publikoen kontrol ezak ere kezka sortzen ditu, izan ere, badira hainbat eskari berriki sortutako enpresek eginikoak, edota bazkide bakarreko enpresenak. GHUren arabera, horrelakoek esleipenak esku gutxitan kontzentratzea eta etorkizuneko espekulazioa ezkatzea ekar dezakete.

Ikerlarien esanetan, administrazio publikoen funtzionamenduaren gardentasun-printzipioak sektore bakoitzean esku hartzen duten enpresen nortasuna ezagutzea eskatzen du, are gehiago energia bezalako sektore estrategiko batean: “Ez da onargarria energia bezalako sektore estrateragiko bat enpresa handien eta inbertsio-funtzen mende geratzea, euskal botere publikoek sektorearen gaineko kontrol eraginkorrik izan gabe”.

ONDORIOAK ETA PROPOSAMENAK

Gorbeialdeko Herri Unibertsitatearen mezua argia da: energia berriztagarrien hedapenak ezin du paisaia, lurral-

Eragile sozial eta politikoei aurkeztutako 4.000 alegazioek ez dute inolako erantzunik jaso, eztabaida publiko sendo eta koherenterik sustatu nahi ez den seinale

de-antolaketa eta herritarren ongizatea bazter utzi. Lurraldea ez litzateke lehia askearen mende utzi behar ezein merkantziaren gisara, eta politika publikoek erdigunean jarri beharko litzukete gardentasuna, kontrola eta herritarren ikuspegia.

Horretarako, zenbait proposamen plazaratu dituzte EB LPSren inguruan. Lehena, kontraesankorra badirudi ere, epe zehatzeko moratoria bat proposatzen dute, trantsizio ekologiko justu, ekitatibo eta eraginkorra bermatzeko. Bigarrenik, lurraren antolamendua interes pribatuaren esku ez uzteko eta esku-hartze publikoa sustatzeko energia enpresa publiko baten sorrera proposatzen dute.

Beste aldetik, EB LPSean jasotako zenbait irizpide hobeto zehaztea exijitu dute, hala AKEak nola saturazio-indizeak, betiere irizpide tekniko eta gardenen arabera. Era berean, zuzenean erasandako udalerrietako instituzio publikoak kontuan hartzea eskatzen dute; izan ere, GHUren arabera, orain arte udalek kontsultarako baino ezin izan dute prozesuan esku hartu eta, kasu askotan, baliabide urriko udalek plan bereziak onartzera behartuta ikusi dute euren burua, prebrikazioagatik salatuak izateko mehatxupean.

Horregatik proposatzen dute horrelako proiektuen eragina pairatuko duten udalerriekin partaidetza zuzena sustatzea, bai eta herritarrena ere. Onartezintzat jotzen dute parte-hartze soziala enpresa pribatuaren eraginarekin ordeztzea eta hauek politika publikoetan eragin ahal izatea ontzat ematea.

GORBEIALDETIK ARABA OSORA

2025eko ekainaren 11n Arabako Herri

Unibertsitatearen sorrera iragartzen zuen gutuna argitaratu zuten hedabide honetan zein Arabako beste batzuetan GHUaren bultzatzaile Unai Pascualek, Ana Sáenz de Olazagoitiak eta Iñaki Lasagabasterrek. Sinatzaileek adierazitakoaren arabera, Gorbeialdeko Herri Unibertsitatearen dinamika martxan jarri zutenetik “Arabara modu kaotikoan eta meteoritoak bailiran, zentzugabeko proiektu energetiko ugari jaurtitzen jarraitzen dute”. Horregatik erabaki dute pauso bat aurrera eman eta beste fase bat irekitzea Arabako Herri Unibertsitateari (AhU) bide emanez.

“Akademia eta mugimendu sozialaren arteko elkarlana areagotzeko helburuarekin, Arabako esparru naturala aintzat hartuta baina Euskal Herri osorako instrumentu izateko anbizioarekin” sortu dute AhU, eta xedetzat du trantsizio ekosozialaren inguruko eztabaidari “ahalik eta modu irekienean” heltzeko esparru plurala sortzea. Horretarako, Euskal Herriko askotariko diziplinatarako adituekin eta “esparru ideologiko ezberdinetako arituekin elkarlanean” aritzeko asmoa azaldu dute, “laborategi bizia” izan dadin. ●

Koop

mitxelena

MEKANIZATUAK

Neurri handiko piezen
mekanizazioan espezialistak

LRQA
CERTIFIED
AS 9100

ISO 14001

LRQA
CERTIFIED
ISO 9001

Eziago industrialdea 21, HERNANI
 943 55 25 12 - 16
 info@talleresmitxelena.eus
 www.talleresmitxelena.eus